

**ECRI GENERALNO POLITIKAKI
REKOMANDACIJA NO.13**

**VASH
MARIPE MAMUJ ANTI-CIGANIZMO
THAJ DISKRIMINACIJA MAMUJ E ROMA**

KERDINI KO 24 JUNI 2011

Strazburg, septembro 2011

Publikirimo katar e
Evropaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI)
Evropako Konsilo - 2011
Printemo ano Strazburg

Evropaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI):

Leindoj ani godi e Evropakiri Konvencija vash Manushikane Hakaja;

Dikhindor e Rekomadacija CM/Rec(2009)4 kotar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash i edukacija e Romengi thaj e Phirutnengi ani Evropa (kerdini ko 17 juni 2009);

Dzaindoj pal i Rekomandacija CM/Rec(2008)5 kotar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash e politike pe Roma thaj e Phirutne ani Evropa (kerdini ko 20 februaro 2008);

Dikhindor e Rekomandacija Rec(2006)10 katar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash lokheder avibe dzi ko sastipaski sama vash e Roma thaj e Phirutne ande Evropa (kerdini ko 12 juli 2006);

Dikhidnor e Rekomandacija Rec(2005)4 katar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash lacharipe e dzivdipakere kondicijengo/kherengo/ vash e Roma thaj e Phirutne ande Evropa (kerdini ko 23 februaro 2005);

Dikhindor e Rekomandacija Rec(2004)14 katar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash o phiribe thaj kampiribe vash e Phirutne ande Evropa (kerdini ko 1 decembro 2004);

Dzaindoj pali Rekomandacija Rec(2001)17 katar e Komiteto le Ministrongo dzi ko thema membrura vash lacharibe e situacijako ande ekonomija thaj buti vash e Roma thaj Phirutne ande Evropa (kerdini ko 27 novembro 2001);

Ikerindoj ani godzi i buti so kerdas e Ekspertongo Komiteto vash e Roma thaj Phirutne (MG-S-ROM);

Leindoj ani godzi i buti so kerdaso Evropako Komitetovash vash Socijalno Hakaja;

Ikerindoj ani godzi i buti so kerdas o Godideibasko Komiteto vash e Fremeskiri Konvencija pe Nacionalno Minoritetongo Protektiribe;

Akharindoj pes ki ECRI-ski Generalno Politikaki Rekomandacija No. 3 pe maripe mamuj o rasizmo thaj natolerancija mamuj Roma /Gypsies, khamindoj te zhutil e themen membron te keren effektivno akcija mamuj kodi diskriminacija;

Akharindoj pes ki ECRI-ski Generalno Politikaki Rekomandacija No. 10 pe maripe mamuj rasizmo thaj rasaki diskriminacija ki thaj trujal shkoloji edukacija thaj peskiri Generalano Politikaki Rekomandacija No. 11 vash maripe mamuj rasizmo thaj rasaki diskriminacija ani politiziribe;

Dzanindoj kaj an peskere them-pali-them reportija, o ECRI regularno delas rekomandacije but bersha e thema membrura te keren aktivitetija thaj te maren pes mamuj e stereotipura, diskriminacija, violenca thaj socijalno ekskluzija so arakhena e Roma thaj te del pes e Romenge identiteto thaj realne shanse vash lacho egzistiribe;

Phenindoj kodo so trujal nekobor bersh e Evropaki Kris vash Manushikane Hakaja kerdijas zakonura pe buteder areje vash e majdukhavdine minoritetija savege trubuj specijalno sama;

Vi jekhvar vakerindoj kaj o anti-Ciganizmo si specifikani forma katar o rasizmo, jekh ideologija fundirimi upral e rasako superioriteto, jekh forma katar dehumanizacija thaj institucijengo rasizmo savo ikljol kotar e historikani diskriminacija, savi so sikavela pes, majbuteder, violencasar, bilache vorbencar, stigmatizacijasar, eksploatacijasar thaj majbilache diskriminacijasar;

Vakerindoj kaj o anti-Ciganizmo si e majbrutalno, violentno thaj majbilachi forma kotar rasizmo, thaj trubuj te maras amen mamuj kodo fenomeno pe sako nivelo thaj sa e instrumentoncar;

Akharindoj pe kodo so i diskriminacija mamuj e Roma si hor fundirime pe lengo etniciteto thaj dzivdipasko stilo;

Leindoj bari sama kaj e violencake aktija si bareder thaj mamuj bareder numero Roma thaj si but frekventno kriminalno akti;

Dzanindoj kaj o ikeribe e romane dzivdipasko an varesave romane komunitetija si anglal amende sar jekh motivacija vash ekonomikano zuraripe dzanindoj kaj but droma vash olengiri integracija na dije varesavo efekti;

Dzanindoj kaj vash e but Roma katar Evropaki Unija olengoro hakaj vash slobodno phiribe si blokirimo kotar e administracijakere pharipena thaj von, e Roma si zhertve/viktime/ katar e natolerancija thaj bilachi praktika;

Deindoj dzi ko dzanibe kaj, but thema membrura adoptirinde politike cilosar te lacharen e Romengiri situacija an areje sar so si edukacija, arakhibe buti, sastipe thaj kultura, thaj kotar javer rig e thema membrura butivar na sikavena lachi politikani voja vash e problemura savencar arakhena pes e Roma;

Leindoj sama kaj e lokalno thaj regionalno autoritetija khelen importantno rolja ano maripe mamuj anti-Ciganizmo;

Dzanindoj kaj kerdine si but inicijative kotar e Evropako Konsilo, kotar e Komesaro vash Manushikane Hakaja, e Khetanutne Nacije, OSCE thaj Evropaki Unija te lacharel pes i situacija e Romencar, thaj leindoj ani godzi so achilas pes pal kodola inicijative;

Dikhindoj kaj vi pali sa kodo, i situacija e Romencar pe but thema membrura si vi majdur alarmantno thaj kaj vi majdur o anti-Ciganizmo sa majbut bajrol thaj bajrol;

Khanchik naj samasar pe politikano diskurso pe but thema membrura te achol kodi stigmatizacija thaj o bikhamipe mamuj e Roma;

Ko chachipe dikhel pes kaj e publikani ginda/opinia/ ko but thema membrura si [york-pour-france-inter_bilachi vash e Roma;](http://www.franceinter.fr/evenement-patti-smith-en-concert-unique-a-new-</p></div><div data-bbox=)

Vi majdur varesave mediumija kerena negativno imidzo vash e Roma;

Phenindoj kodo, te ovel pes efektivno, e akcije mamuj o anti-Ciganizmo rodona varesave manushikane thaj finansijakere resorsija/hainga/;

Dzanindoj kaj aktivitetija te ikerel pes dzi ko Romano identiteti si jekh kotar e instrumentija savencar shaj maras amen mamuj o anti-Ciganizmo;

Leindoj sama kaj vash savi te ovel politika savi khamel te lacharel e Romengi situacija, rodela, na numa lunge vramako investiribe, numa vi vuzhi politikani voja thaj Romengo involviribe thaj sasto themesko involviribe;

Phenindoj kaj e Romane komunitetake si importantno te khelel pesky rola ano maripe mamuj o anti-Ciganizmo;

Deindoj godi kaj e Evropa, kotar laki historija, isi la obligacija ma te bistrel so achilas pes kana bajronas o fashizmo, ksenofobija, antisemitizmo thaj na-toleriribaskoro fenomeno;

Deindoj pes godi kaj o maripe mamuj rasizmo, ksenofobija, antisemitizmo thaj na-tolerancija si integralno kotar katar e protekcija thaj promoviribe e univerzalno manushikane hakaja, pali e hakaja sakone jekhe manusheske bizi te kerel pes savi te ovel diferencija;

Dikhindoj e stereotipon mamuj e Roma save so legarena dzi ki diskriminacija mamuj lende pe but sfere kotar socialno thaj ekonomikano dzivdipe, thaj kodi sar benzina savi so tradel ki majdorigutno socialno ekskluzija e Romengi;

Thaj,

Te phenas kaj o alav „Roma,, an kodi rekomandacija, astarela na numa e Romen, numa vi e Sinton, Kalen, Askalijen, Egiptjanon, Manouche thaj javera gasave populacijakere grupi sar so si e Phirutne, kas te lel pe andi samo o baro diverziteto le grupengo save si involvirime.

Dela Rekomandacije kaj e gavernura kotar e thema membrura ka:

1. **te na kerdije dzi akak, te keren, ratifikacija pe Protokolo No. 12 katar Evropaki Konvencija vash Manushikane Hakaja, thaj vi e Fremeskere Konvencija vash e Nacionalno Minoritetongoro Protektiri;**
2. **te kerel, teli o nacionalno plano, jekh komprehenzivno multidisciplinarno metodologija vash e butja phangle Romencar, thaj te lel olengere reprezentanton ande koncipiribe, implementiribe thaj evaluacija e politike so kerena pes olenge;**
3. **te zurarel i khetanutni pakhiv mashkar e Roma thaj e publikane autoritetija, trujal trening medijatorengi forma, mashkar javer, ande Romane komunitetija;**
4. **te marel pes mamuj anti-Ciganizmo ki edukacija thaj pe javera sfere, sar vi te:**
 - a. del ucho prioriteti pal ECRI-skere Generalno Politikakere Rekomandacijake No. 10 vash maripe mamuj rasizmo thaj rasaki diskriminacija trujal shkolaki edukacija;
 - b. kerel aktivitetija vash prevencija thaj pageribe le stereotipengo, thaj diskriminacija save arakhena e Romane chavore ande shkola, kodolesar so e na-Romane dadenge thaj dajenge ka del dzi ko dzanibe vash treningo pe interkulturalno edukacija;
 - c. sicharen vash e Romengo genocide ("Parrajimos") ande shkolakere kurikule/planija thaj programija/;
 - d. keren urgentno aktivitetija, leindoj kate vi legalno vi politikane, thaj te agorin e segregacija ande shkola vash Romane chavore thaj te integririnel olen ande shkole kote so phirena chavore kotar e mazhoritetakiri populacija;
 - e. harnjaren o frekventno bichalipe e Romane chavoren ande specijalno shkole, te sigurinen kaj e Romane chavore naj te heminen pe kodolencar save si mentalno nasvale thaj ka phiren pe normalne shkole sar e javera chavore;
 - f. marel pes mamuj kodo trujal e sanksije kana sikavela pes bilachipe mamuj e Romane chavore ande shkole;
 - g. keren sa so kamela pes te maren pes mamuj kodo e chavore te ikljoven katar e shkola thaj te agoren fundavni sikljovni;
 - h. keren akcije thaj te den dzi ko dzanibe e Romane dadenge thaj e dajenge kaj si importantno e chavore te phiren ande shkola sako dzives thaj te den prioriteti pe chavengiri edukacija;
 - i. eliminirinen sako jekh finansijako vaj administracijako pharipe so na dela e Romane chavore te len pengi edukacija;
 - j. te sigurine kaj sako jekh Romano chavoro ka shaj te phirel ko kindergarten ande shkola;
 - k. te keren regrutiribe katar e shkolakere medijatora, mashkar lende vi Romen thaj te kerel pe relacija mashkar e shkola thaj e Romane dada thaj daja;

- l. te sigurinen kaj baro numero Roma ka len sicharibaski profesija thaj te zhutin ande shkolaki integracija vash Romane chavore;
- m. del pe e Romane chavorenge preparatorno lekcije thaj buteder instrukcije vash e gadzikani oficijalno chib;
- n. te del pes shajipe vash e Roma te sikljovent an pengi chib te rodije kodo olengere dada thaj daja;
- o. keren pes aktivitetija te sigurinel pes kaj e chavore kotar e komunitetija save so phirena, ka dzan ande shkola;
- p. del pes shaiepn kodole Romenge save so khamen te sichoven pe phure bersha, te khamel;
- q. sigurinen kaj e lila sikljovibaske naj te phenen stereotipura vash e Roma, thaj te den informacije vash e Romani chib, kultura, historija thaj e beneficije so e Roma kerena vash o them;
- r. te sigurinen kaj kana sikavela pes diskriminacija mamuj e Roma ande edukacijakiri sfera, ka ovel krisisardi;

5. te maren pe mamuj anti-Ciganizmo ando arakhibe buti thaj te:

- a. sigurinen kaj i nacionalno legislacija dela protekcija kotar e diskriminacija ande arakhibe buti thaj kaj kodola zakonura ka oven implementirime;
- b. kodole ciloske te del adekvatno treningoja vash e civilno bucharne;
- c. te keren pozitivno aktivitetija vash e Roma, ano arakhibe buti, thaj profesionalno treningoja;
- d. promovirinen arakhibe buti vash e Roma pe sa e nivelura kotar o publikano sektoro;
- e. te keren aktivitetija te keren agor ki diskriminacija mamuj e Roma ande arakhibe buti thaj te zhutil olengiri kariera;
- f. zhutil e Romen save arakhena diskriminacija ki buti vaj olengere hakaja si harnjarde anglal e civilno vaj administracijakere krisa;
- g. te kerel informacijakere kampanje thaj te vazdel i sama ande privatno thaj publikano sektoro, te shaj lokheder te kerel implementiribe e leglslacijaki vash e Roma;
- h. te crdel sa e pharipena vi kadala le birokracijakere save beshen anglal e tradicionalno zanatongoro keribe;
- i. ki konsultacija e Romencar, te arakhel alternaitive vash e bistardine zanatura save tradicionalno kerena pes kotar e Roma, kodolesar so ka den pes olenge kreditija te keren pengere bisnisija vaj te kerel beneficije olenge ko taksengo pokinibe;
- j. te sigurinel ke kana sikavela pes diskriminacija mamuj e Roma vash/ande buti, gasave manusha te krisisaren pes;

6. maren pe mamuj o anti-Ciganizmo ande kherengo umal thaj lengere kherengoro respektiribe, te:

- a. del pes e Romenge khera dzivdipaske;

- b. maren pes mamuj de facto vaj mamuj zorasar segregiribe ki kherengi sfera;
- c. te sigurinel pes ka e provizije katar e neve socijalno khera vash e Roma ka zhutil olengoro integriribe thaj naj te ikerel olen segregirime;
- d. te sigurinen kaj e Roma naj te oven dislocirime bizi te del pes olenge eksplanacija thaj shajipe te khuven an javer kher;
- e. zhutin ki legalizacija e thanengo kote so trajin e Roma thaj te planirinel pe e thanengoro reguliribe vash lungeder vrama kotar e publikane autoritetija;
- f. te promovirinen koegzistencija thaj khetanutno haljovipe mashkar e manusha anda aver kulture thaj thana kote so e Roma thaj e na-Roma dziven khetane;
- g. maren pes mamuj e stereotipija so isi e manushen vash e Roma thaj e Phirutne thaj vash olengoo aksesu dzi pe thana dzivdipaske/khera/;
- h. maren pe mamuj svako akti le diskriminacijako mamuj e Roma pe kherengo respekto thaj te sigurinen kaj i anti-diskriminacijaki legislativa si implementirimi thaj lache kerdini;
- i. keren efektivno aktivitetija mamuj kodo so na mukhena e Romen te registririn pe sar manusha so trajin pe jekh than/adresa/, lunge vaj harne vramake;
- j. te sigurinen kaj e planiribaskere regulacije na phagena sistematikane o tradicionalno trajo e Phirutnengo;
- k. te sigurinen adekvatno kampiribaskere thana vash e manusha sar so si e Phirutne;
- l. vazden konsultacija mashkar sa e lokalno akterura thaj e Phirutne vash e pozicija e thanesko kote von khamen te trajin vaj te kampuin;
- m. te sigurinen kaj e diskriminacijakere akatija mamuj e Roma ande kherengiri sfera ka oven krisisardine;

7. maren pe mamuj o anti-Ciganizmo ani sastipaski sama, thaj te:

- a. keren aktivitetija te sigurinen jekh aksesu/avibe/ dzi ki kvalitetno sastipaski sama vash e Roma;
- b. te regrutirinen sastipaskere medijatoren, specijalno kotar e Romane komunitetija thaj te oven konekcija mashkar sastipaskere bukjarne thaj e Roma;
- c. keren pozitivno aktivitetija te sigurinel pe ma te oven finansijakere vaj administracijakere pharipena e Roma te shaj te aven dzi ki sastipaski sama thaj adekvatno medicinako tretmano;
- d. keren treningoja vash e sastipaskere bucharne mamuj e stereotipija thaj diskriminacija mamuj e Roma;
- e. te sigurinen kaj e diskriminacijakere aktija mamuj e Roma ano sastipasko sektoro ka oven krisisarde;
- f. specijalno te agoren savi te ovel praktika vash sterilizacija zorasar mamuj e Romane dzuvlja;

- g. te kerel pes preventiribe pe savo te ovel segregiribe ande hoshpitala, specijalno kana e romane dzuvlja bijanena;

8. maripe mamuj rasistikani violence thaj kriminalo mamuj e Roma, thaj te:

- a. lel pe spcijalno sama vash e implementacija e ECRI-ski Generalno Politikaki Rekomandacija No. 11 vash maripe mamuj rasizmo thaj rasaki diskriminacija ande politika, specijalno o Shero III vash e policijaki rola ande maripe mamuj rasizmo thaj rasistikane incidentija;
- b. te kerel pe komprehenzivno sistemo vash rekordiribe violencakere aktija mamuj e Roma;
- c. keren pe phundre majangle te motivirinen pes e Romane zhertve/viktime/ katar e rasistikani violence te vazden rovipte thaj te krisisaren gasave manushen, sar vi kotar e institucija te lel asistencija te trubuj;
- d. te den e policijake, prosekutorengere thaj krisarengere specijalno treningoja vas legislative/zakonija/ sar te tretirinen pes e rasistikane kriminalija so kerena pe mamuj e Romane viktime/zhertve/;
- e. sigurinen kodo kaj i policija thaj prosekutorengere autoritetija ka keren investigacija pe sa e rasistikane kriminalija thaj aktija katar e violence mamuj e Roma, sar vi te sigurinen kaj gasavo kriminalo ka ovel krisisardo;

9. maren pe mamuj manifestiribe anti-Ciganizmo, gasavo savo avel kotar e policija, thaj te:

- a. len specijalno sama pe implementacija pe ECRI-ski Rekomandacija No. 11 vash maripe mamuj rasizmo thaj rasaki diskriminacija ande policijaki buti;
- b. te motivirinen e Romen save si viktime/zhertve/ katar bilachipe policijatar, te keren rovipte thaj te krisisaren adale manushen;
- c. sigurinen ke kerel pe investigacija odorig kote so i policija ka kerel varesavo bilachipe mamuj e Roma thaj kodola manusha te oven krisisarde thaj prosekutirime;
- d. te trenirinen e policija ko manushikane hakaja thaj e relevantno legislative, cilosar te zuraren pengeri relacija e Romane komunitetoncar;
- e. vazdel pe sama katar e policija vash e problemija save si e roma thaj te trenirinen pes vash kadala problemura, violenca thaj rasistico krrimininaliteto, kas te kerel pe majlashi prevencia and te phagen pe kadala fenomenura.
- f. te keren pe aktivitetija te promovirinel pes Romengoro regrutiribe ande policija thaj kodoleske te keren pes informacijakere kampanje;
- g. sigurinen kaj e Roma lena sa pengere hakaja ki savi te ovel relacija e policijasar;
- h. te regrutirinen thaj trenirinen pe manusha medijatorija, specijalno kotar e Romane komunitetija te keren relacija mashkar e policija thaj e Roma;
- i. te sigurinen, dzaindoj pali o paragrafo 10 kotar e ECRI-ski Generalno Politikaki Rekomandacija No. 11, keribe jekh korkorutni grupa savi ka

kerel investigacija pe rovipena mamuj e policija vash bilachipena kerdine specijalno mamuj e Roma;

10. maren pe mamuj o anti-Ciganizmo so sikavela pes ande mediumija dzikote vakerena vash olengere editorijalno korkorutnipe, thaj te:

- a. sigurinen kaj i legislative si gasavi so na dela mediumenge te sikaven diskriminacija, bilachi vorba mamuj e Roma;
- b. te motivirinen e mediumen ma te phenen o etniciteto e manushengo vash kola skrinisarena an peskere mediumija thaj save so kerdine varesavo bilachipe;
- c. motivirinen e mediumen te keren peskoro kodo sar te keren buti, te shaj, inter alia, te sikaven savo vi te ovel stereotipo diskriminacija, bilachi vorba vaj violence mamuj e Roma;
- d. e mediumija ma te den avri informacija so shaj te anel dzi pe savi vi te ovel diskriminacija vaj na-tolerancija mamuj e Roma;
- e. te del suporto pe sa e inicijativi so shaj te harnjaren o anti-Ciganizmo, trujal pengere kolegi vaj organizacije;
- f. motivirinel e profesionalcon ande mediumija te den e zhurnalistonge treningoja vash e Roma thaj vash o anti-Ciganizmo;
- g. te promovirinel e Romengiri participacija ande medijengo sektoro, kodolesar so ka regrutirinen pes thaj ka trenirinen pes zhurnalistija kotar e Romane komunitetija;

11. maripe mamuj o anti-Ciganizmo so sikavela pes pe thana phutardine manushenge thaj te:

- a. sigurinel pes ke e anti-diskriminacijaki legislative si vi pe manusha save si len publicno thana a save chi den e Romenge te aven pe kodola thana;
- b. te keren pe aktivitetija thaj te motivirinel pes o privatno sikuritetoskere firmi te vazden pengiri sama thaj ma te keren diskriminacija mamuj e Roma;

12. marupe mamuj o anti-Ciganizmo ko avibe dzi ko publikane servisija, thaj te:

- a. sigurinen kaj e Romen _isi aksesos/avibe/ dzi ko socijalno protekcija, sar so isi e javera manushen thaj kaj i legislative vash kodo si lache kerdini;
- b. te sigurinel pes kaj e Romane komuniteton an varesave mahale ka ovel lokhe avibe dzi ko publikane servisija sar so si vuzho paj pijbaske, sanitarije, elektrika, vuzharibe gonoja thaj aksesos dzi pe droma thaj dromengo serviso;
- c. te den le civilno servantonge treningo vash preventiribe pe rasizmo thaj diskriminacija mamuj e Roma ande relevantno legislativa;
- d. te motivirinen pe e Roma te vazden rovipena kana dikhena pes sar viktime/zhertve/ diskriminacijatar so avela kotar e civilno servantura;
- e. te kerel pes prosekucija thaj te krisisaren pe kodola civilno servantija save so kerena diskriminacija mamuj e Roma;

- f. te sigurinel pes kaj e Roma lena sajekh servisija thaj kvaliteti ano servisija sar so lena vi e javera manusha ando them;
- 13. maren pes mamuj o anti-Ciganizmo ano aksesu/avibe/ dzi pe shukaripa thaj servisija, specijalno ande bankaripe thaj siguripaskere servisija;**
- 14. cilosar te keren pes lacheder aktivitetura thaj te pharoven pes e problemura buteder efektivno, te keren pes lacheder politike, khamela pes khedipe statistikane informacije vash e Roma, specijalno ande sfere, sar so si, edukacija, bibucharipe, khera thaj sastipe, te shaj te sigurinen pes e principija vash korkorutni identifikacija thaj informiribe;**
- 15. te agoren pes sa e publikane diskursija save so publikane shaj te anen dzi pe direktno vaj indirektno diskriminacija, bikhamipe vaj violence mamuj e Roma;**
- 16. te motivirinen pes monitoring sistemija kana sikavela pes o anti-Ciganizmo, pe internet thaj te sigurinel pes afektivno prosekutiribe, dzaindoj pali e Protokoli pe Konvencija vash cybercrime, so astarela kriminalizacijakere akton kotar rasistikani thaj ksenofobikani natura kerdine trujal kompjuterongo sistemo thaj oelngi implementacija;**
- 17. generalno dikhindo, te maren pes mamuj o anti-Ciganizmo thaj diskriminacija mamuj e Roma, te sigurinel pes kaj::**
- a. o alav/vorba/ savi ka ovel oficijalno vash javereder Romane komunitetija, ka ovel gasavo sar so khamel kodi komuniteta;
- b. i promocija thaj protekcija pe Romani kultura, te anel e javera populacijake lacheder dzanibe vash e Romani komuniteta thaj pe ago rte anel dzi pe interkulturalno dijologo;
- c. e Romane dzuvljake ke den pes olakere hakaja te shaj lokheder i Romani dzuvli te marel pes mamuj diskriminacija so avela kotar buteder riga;
- d. sa e Romane chavore si registririme kana bijanena pes;
- e. sa e Roemn isi identitetoskkere dokumentija;
- f. i legislative vash themutnipe/themesko lil/ naj diskriminatorno mamuj e Roma;
- g. themutno lil vash e sa e Roma, ma te avel pes dzi pe kodo e Roma te aven bithemeskere manusha;
- h. i legislative thaj olako implementiribe vash e slobodija pe phiribe naj diskriminatorno mamuj e Roma;
- i. ka ovel adekvatno politikani reprezentacija savi ka del e Romenge shajipe te shunel pes olengo glaso/krlo/;
- j. ovel shajipe e Roma te aven dzi pe legalno zhutipe te shaj te ikeren pengere hakaja pe sako jekh situacija;
- k. e sporteskoro promoviribe ka del, sar so delas dzi akak, respekto vash javeripe/diverziteto/ thaj ka zhutil e Romengo integriribe

